

## **ПЛАН - КОНСПЕКТ**

### **уроку** предмету **"Захист України "**

Зміст уроку.

РОЗДІЛ 2. Збройні Сили України на захисті України. Основи національної безпеки України (5годин).

Тема 1. Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України (1 година).

Питання 1. Нормативно-правова база з військових питань.

Питання 2. Військова символіка. Військова присяга.

#### **Питання 1. Нормативно-правова база з військових питань.**

6 грудня щороку ми святкуємо День Збройних Сил України - професійне свято всього українського війська. Чому встановлена саме ця дата? Відповідь доволі проста - цього дня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Закон України "Про Збройні Сили України", а з 1993 р. ухвалила постанову про відзначення цієї події.

Українські військові є гарантами національної безпеки України, тому захист Вітчизни - основне завдання Збройних Сил України, обов'язок громадян нашої держави.

Найвищу юридичну силу в нашій країні має Конституція - основний закон України. Відповідно до статті 17 Конституції захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу.

#### **Структура Збройних сил України.**

Організаційно Збройні сили України поділяються на три види та два окремі роди військ та сил:

- Сухопутні війська
- Повітряні сили
- Військово-морські сили
- Десантно-штурмові війська
- Сили спеціальних операцій

а також інші служби, що до них не належать, серед яких:

Командування об'єднаних сил),

Командування медичних сил,

Командування сил підтримки,

Командування сил логістики,

Командування військ зв'язку та кібербезпеки ЗСУ

- інші військові частини, ВНЗ, установи, що не належать до видів ЗСУ.

Загальна чисельність збройних сил визначена законом у кількості, яка не перевищує 250 тис. осіб, у тому числі 204 тис. військовослужбовців.

05.02.21 11:13

## Новая структура ВСУ доказала свою эффективность, - главнокомандующий Хомчак

**Новая структура Вооруженных сил Украины и системы управления доказала свою эффективность и была высоко отмечена международными партнерами Украины.**

Так заявил в пятницу в своем обращении главнокомандующий Вооруженных сил Украины **Руслан Хомчак** по случаю годовщины завершения первого этапа реформирования ВСУ, информирует **Цензор.НЕТ**.

Трансформированная структура предусматривает четкое разделение полномочий между органами военного управления в соответствии с принципами стран НАТО. Генерал-полковник напомнил, что 5 февраля 2020 года во исполнение совместной Директивы Министерства обороны Украины и Генерального штаба ВСУ были созданы новые командования –

Командование объединенных сил,

Командование медицинских сил,

Командование сил поддержки,

Командование сил логистики и

Командование войск связи и кибербезопасности ВСУ.

Трансформированная и апробированная структура предполагает четкое разграничение полномочий между органами военного управления в соответствии с принципами НАТО.

**Читайте также: В Генштабе ВСУ опровергли, что Хомчак якобы не поддержал решение СНБО о введении санкций против "112", "Zik" и "NewsOne"**

"Новая структура войска и системы управления доказала свою эффективность и была высоко отмечена нашими международными партнерами, в частности, во время стратегического командно-штабного учения "Объединенные усилия-2020". В ходе проведения операции Объединенных сил она проходит испытания на прочность в реальных боевых условиях, обеспечивая надежное сдерживание российского агрессора на востоке нашей страны", - говорится в обращении Хомчака.

"Спасибо личному составу вновь созданных командований за открытость к изменениям, поддержку и устойчивость, принципиальность и ответственность. Ведь это только начало по реализации практических шагов на пути к НАТО, которые я с вами имею честь проходить. Уверен, мы успешно его преодолеем, сделав свой вклад в обретение Украиной полноправного членства в Альянсе во имя безопасности и процветания нашего государства", - добавил

### **В Україні діє низка законів, які регулюють діяльність війська:**

- Про Збройні Сили України.
- Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей.
- Про оборону України.
- Про альтернативну (невійськову) службу.
- Про військовий обов'язок і військову службу.
- Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію.
- Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України.
- Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав.
- Про правовий режим воєнного стану.
- Захищати Україну - обов'язок кожного/-ї громадянина/громадянки
- Про Раду національної безпеки і оборони України.

- Про участь України в міжнародних миротворчих операціях.

Крім цих правових актів прийнято ще низку вузькоспеціалізованих законів, які також торкаються окремих аспектів діяльності армії.

У 2014 р. в Україні відновлено призов громадян, який був скасований восени 2013 р.

**Стаття 1 Закону України "Про військовий обов'язок та військову службу» стверджує:**

«1. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

2. Військовий обов'язок установлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту (далі - Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

3. Військовий обов'язок означає: підготовку громадян до військової служби; приписку до призовних дільниць; прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу; проходження військової служби; виконання військового обов'язку в запасі; проходження служби у військовому резерві; дотримання правил військового обліку.

4. Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України "Про альтернативну (невійськову) службу»».

Відповідно до законодавства в Україні чинні такі види військової служби: строкова військова служба; військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період; військова служба за контрактом; військова служба (навчання) курсантів закладів вищої військової освіти, а також закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки; альтернативна служба; служба у військовому резерві, яка також є видом контрактної служби.

Отже, строкова служба - це служба юнаків, які на момент призову мають вік 20 років. Важливо пам'ятати, що призовний вік в Україні в 2017 р. встановлено на рівні 20-27 років. Таким чином, чоловіки цієї вікової категорії, визнані придатними до стройової підготовки і які не мають підстав для відстрочки або звільнення від армії, зобов'язані пройти службу в рядах Збройних Сил України. Згідно зі статтею 23 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" термін служби в армії становить: 18 місяців - для призовників, які не мають вищої освіти, 12 місяців - для призовників зі ступенем спеціаліста або магістра.

Про потребу проходження строкової служби повідомляє повістка. Згідно з українським законодавством, призовники, які отримали повістку з військкомату, зобов'язані прибути до призовної дільниці в термін, зазначений у повістці. У Законі вказано, що неотримання повістки з будь-яких причин не є підставою для ігнорування призову. Отже, як тільки в країні оголошено про початок нового призову в армію, а це буває двічі на рік - весною та восени, військовозобов'язані громадяни повинні протягом 10 днів прибути до військового комісаріату.

Поважними причинами неявки до військкомату вважають лише форс-мажорні ситуації: стихійне лихо, хвороба призовника, смерть близького родича (батьків, дружини, дитини, рідних брата, сестри, дідуся, бабусі) або близького родича дружини. Будь-які інші причини є недостатньо вагомими і можуть бути прирівняні до ухилення від армії.

Згідно зі статтею 18 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", повне звільнення від служби в армії можуть отримати громадяни України: визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби; які досягли 27-річного віку (на день відправлення на строкову службу); які до набуття громадянства України пройшли службу в інших державах; виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом строків 1 і 2 контрактів; яким після закінчення закладів вищої освіти присвоєно військові (спеціальні) звання офіцерського (начальницького) складу; засуджені за вчинення злочину до позбавлення волі, обмеження волі, зокрема зі звільненням від відбування покарання; призовники, чиї близькі родичі загинули, померли або стали інвалідами під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних.

**В Україні передбачено два види відповідальності за порушення законодавства про військову службу - адміністративна і кримінальна. Стаття 210 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначає як адмінпокарання за неявку у військкомат застосування таких штрафних санкцій:**

- штраф від 85 до 119 гривень - перше порушення;
- штраф від 170 до 255 гривень - повторне порушення.

Кримінальна відповідальність за ухилення від призову на строкову військову службу настає за статтею 335 Кримінального кодексу України і передбачає обмеження волі на строк до трьох років. Варто зазначити, що здебільшого покарання є умовним. Але потрібно пам'ятати, що юнак, який не проходив строкову службу, може бути позбавлений суттєвих переваг випадку пошуку роботи чи працевлаштування на посади, що передбачають проходження служби у лавах ЗСУ.

Служба під час мобілізації - це отримання повістки та проходження річного терміну служби відповідно до військової спеціальності, яку присвоїли

призовнику під час проходження строкової служби або навчання на факультетах офіцерів запасу. Такий призов ще називають "хвилями".

Контрактна служба - це як робота на підприємстві, тільки завдання у контрактника - служити й захищати Батьківщину. На військову службу за контрактом рядового, сержантського і старшинського складу приймають: громадян призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну, повну або базову загальну середню освіту й не проходили строкової військової служби; військовозобов'язаних, а також жінок, які не мають військових звань офіцерського складу, з відповідною освітою та спеціальною підготовкою; військовослужбовців, які проходять строкову військову службу; військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період. Вік для прийняття кандидатів на військову службу за контрактом на посади рядового, сержантського та старшинського складу становить від 18 до 40 років. Тривалість контракту - 3-5 років.

### **Військові навчальні заклади, правила прийому, порядок підготовки та вступу до них.**

Військова служба (навчання) курсантів закладів вищої військової освіти, а також закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки полягає у тому, що можна не йти служити на період строкової служби, а навчатись. Військова освіта є престижною та перспективною складовою частиною державної системи освіти.

Система військової освіти, побудована на основі принципів доступності, неперервності та наступності ступеневого навчання військових фахівців з урахуванням специфіки їх військової служби, охоплює: органи управління, мережу закладів вищої військової освіти та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти України. Загальне керівництво системою військової освіти здійснює Департамент військової освіти та науки, який є структурним підрозділом центрального апарату Міністерства оборони України.

### **До мережі закладів військової освіти входять:**

- заклади вищої військової освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку громадян для проходження військової служби за контрактом на посадах осіб офіцерського та сержантського складу;
- заклади вищої військової освіти та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку студентів за програмами підготовки офіцерів запасу;
- військовий і військово-морський ліцеї та ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою.



Заклади військової освіти готують офіцерів тактичного, оперативно-тактичного та оперативно-стратегічного рівнів. До військових закладів вищої військової освіти належать: Харківський університет Повітряних Сил імені І. Кожедуба, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного, Військова академія (м. Одеса), Військовий інститут Київського національного університету імені Т. Шевченка, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації, Житомирський військовий інститут імені С. Корольова, факультет військової підготовки Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", Інститут Військово-Морських Сил Національного університету "Одеська морська академія", військово-юридичний факультет Національного юридичного університету імені Я. Мудрого, кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету (м. Київ), кафедра військової підготовки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, кафедра військової підготовки Одеського державного екологічного університету. Військову службу також можна проходити, навчаючись у ВНЗ інших військових формувань, наприклад, у Національній академії Служби безпеки України або в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького.

Альтернативну службу можуть проходити громадяни України, які відповідають таким вимогам: підлягають призову на строкову військову службу; мають релігійні переконання, що не дають змоги виконувати військовий обов'язок; належать до релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, - зареєстрованих і тих, які діють без реєстрації статуту (перелік таких організацій затверджений Постановою Кабміну від 10.11.1999 р. № 2066); документально підтвердили істинність своїх переконань (довідка релігійної організації, наявність релігійної освіти чи певного духовного сану, інші документи); щодо яких відповідною комісією місцевої державної адміністрації прийнято рішення про скерування на альтернативну (невійськову) службу замість проходження строкової військової служби.

Відповідно до статті 6 Закону України "Про військовий обов'язок та військову службу" строк альтернативної служби у півтора раза перевищує строк проходження військової служби. Загальні строки військової служби встановлені у статті 23 Закону.

Таким чином, загальний строк проходження альтернативної служби становить 27 місяців, а для осіб з вищою освітою (спеціаліст, магістр) - 18 місяців.

Віруючі громадяни проходять альтернативну службу на підприємствах, в установах, організаціях, що перебувають у державній, комунальній власності, діяльність яких передусім пов'язана із соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним та сільським господарством (стаття 5 Закону). За будь-яких

умов така служба не повинна бути пов'язана з використанням зброї, носінням військової форми та виконанням наказів військових.

З 2006 р. впроваджено новий вид контрактної служби - військову службу у військовому резерві в Збройних Силах України.

У мирний час громадяни України добровільно укладали контракт з командирами військових частин на проходження служби в резерві, проходили підготовку на зборах у складі штатних підрозділів під час активних практичних навчань, тренувань.

В особливий період до військового оперативного резерву в обов'язковому порядку зараховують військовослужбовців, які звільнені з військової служби за призовом під час мобілізації, строкової служби, військової служби за контрактом, які за своїми професійно-психологічними характеристиками придатні до служби у військовому резерві. Це допоможе уникнути втрат для Збройних Сил серед підготовлених військовослужбовців, які звільнилися з військової служби і брали безпосередню участь у бойових діях, зберегти накопичений бойовий потенціал підрозділів після їх звільнення.

## Питання 2. Військова символіка. Військова присяга.

Яку б службу не проходили військовослужбовці у військових формуваннях України, на камуфляжі кожного бійця майорить маленький український прапор, який для нього є дуже важливим, адже є відображенням символіки українського війська. Упродовж 25 років незалежності України її Збройні Сили користувалися символікою та системою знаків розрізнення звань, успадкованими від СРСР. Влітку 2016 р. радянська символіка повністю зникла з одностроїв ЗСУ і сам однострій суттєво змінився.



• Кокарда ЗСУ (новий зразок)

Застосування військової символіки в Україні сягає сивої давнини. Одним із елементів військової символіки був **прапор**. Слово "прапор", "стяг" або "хоругва" має два походження: скандинавське та готське.

У княжу добу кожен полк та його підрозділи мали прапор, який був символом і знаком, що об'єднував воїнів, дружину навколо князя. Усі прапори були подібні між собою: на кінці держака було прикріплене досить довге полотно трикутної форми. За прапорами, які різнились забарвленням, ідентифікували військо. Перед початком бою стяг піднімали

над військом - це був урочистий знак до початку бою. Навколо прапора в бою точилась завзята боротьба, обов'язком кожного воїна було захищати свій символ, а вороги вважали за честь здобути прапор. Хто здобув ворожий стяг, той святкував тріумф, перемогу.

У козацькому війську відзнаки звалися клейнодами, якими були гетьманська булава й бунчук, печатка, хоругви, тулумбаси (литаври). Ці ознаки своєї влади запорізьке військо надзвичайно берегло і використовувало з великою пошаною.

Булава й бунчук - відзнаки гетьмана, які він діставав від війська чи від знаті (королів), що хотіли привернути козаків до себе. Печатка запорізького війська була круглою, з гербом посередині, мала різні розміри. Прапори в козацькому війську були трьох видів: корогва всього війська або гетьманська; полкова корогва; сотенні корогви. Важливого значення надавали і кольору полотнища. За часів гетьманування Б. Хмельницького використовували синій, жовтий, білий та червоний кольори, на яких панувала повна довільність різноманітних знаків. У XVIII ст. вже на всіх військових прапорах був один знак, а саме: "національний герб" - козак із шаблею і мушкетом. Таким чином із середини XVIII ст. прапор несе в собі подвійний зміст: державницький ("національний герб") і суто військовий (герб окремого полку або сотні). Державний прапор - офіційний символ державної влади, що відображає суверенітет держави. Мали свої військові відзнаки й Січові стрільці, а саме - прапори (в основному синьо-жовтого кольору), відзнаки роду військ, номери військової частини, військових посад тощо.

У період національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. в українських військових формуваннях використовували переважно національну символіку: синьо-жовті прапори і тризуб. Тоді ж був затверджений Військово-Морський прапор Української Народної Республіки із зображенням тризуба.

Однією з відзнак будь-якої армії є військова форма, або однострій, яка завжди дисциплінувала людей різних військових формувань. Військова форма має відзнаки роду військ і військові звання, що регламентують належність військовослужбовця до того чи іншого військового формування.

Військова символіка сучасних Збройних Сил та інших військових формувань України уособлює поєднання традицій і сучасності. Більшість елементів військової символіки українських військових формувань має зображення Малого Державного Герба - Тризуба.

Кожна військова частина під час свого формування отримує Бойовий прапор, що є символом честі, доблесті, слави і зобов'язує кожного військовослужбовця віддано служити українському народові, мужньо, вміло і непохитно боронити Українську державу, не шкодуючи свого життя.



Бойовий прапор військової частини є почесним знаком, що визначає особливості її бойового призначення, історії та заслуг і свідчить про приналежність військової частини до військового формування.

Після сформування військової частини Бойовий прапор вручають їй від імені Президента України та закріплюють за військовою частиною на весь час її існування, незалежно від зміни її назви і номера.

Зміни назви військової частини вносять до Грамоти Президента України, що видають під час вручення Бойового прапора. Бойовий прапор знаходиться зі своєю військовою частиною, а на полі бою - у районі бойових дій, у яких частина бере участь. У разі втрати Бойового прапора командир військової частини і військовослужбовці, які є безпосередніми винуватцями цього, несуть відповідальність згідно з законом, а військову частину розформовують. Для охорони Бойового прапора виставляють Пост № 1, найвідповідальніший і найважливіший. Його довіряють найкращим воїнам, які зі зброєю в руках охороняють його. Біля Бойового прапора військовослужбовці дають присягу, беруть участь у парадах, походах.

До Бойового прапора прикріплюють ордени і медалі, яких частина удостоєна за видатні бойові заслуги, успіхи. Найпочеснішою відзнакою воїна за службу є фотографування біля розгорнутого Бойового прапора військової частини. А нести Бойовий прапор військового підрозділу - неабияка заслуга бійця, якому довірили бути прапороносцем.

### **Військова присяга.**

Важливим символом честі й вірності Україні для військовослужбовця є Військова присяга - офіційна урочиста клятва, що її дають громадяни, вступаючи до лав Збройних Сил та інших військових формувань України. Ритуал прийняття військової присяги як клятви воїна на вірність своєму народу бере початок з давніх часів. За історичними документами, вперше складання присяги відбулося в IX ст. із приходом на наші землі варягів (скандинавів). Саме від них був запозичений цей обряд. Члени дружини клялися у своїй вірності й після цього вважалися між собою побратимами. Період козаччини ознаменований новим національним піднесенням українського народу. Борючись за свою Вітчизну, козаки, приймаючи військову присягу, були їй вірні до кінця життя. Найважчою провиною в козацькому війську була зрада своєму командирові, тобто товариству. Прийняття Військової присяги на вірність Україні як військовий офіційний ритуал уперше провів легіон Українських січових стрільців у 1915 р.

Кожний громадянин України, що призивається на військову службу, приймає Військову присягу, яку урочисто складає зі зброєю в руках біля Бойового прапора військової частини перед вишикуваними лавами побратимів та рідних, яких лише в цей винятковий момент допускають на територію військової частини. Молодий воїн дає персональну клятву українському народові, державі. Прийняття Військової присяги затверджує

його особистий підпис у спеціальному документі, після чого кожен військовослужбовець стає повноправним членом Збройних Сил України.

### **Текст Військової присяги**

*Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаю на військову службу і урочисто присягаю Українському народові завжди бути йому вірним і відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, зберігати державну і військову таємницю.*

*Присягаю виконувати свої обов'язки в інтересах співвітчизників.*

*Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!*

**Військова присяга** - документ юридичної сили, що має велике державне значення. Текст Присяги був затверджений Законом України № 548-XIV від 24 березня 1999 р.

У Військовій присязі сформульовані найважливіші вимоги, яких кожен військовослужбовець повинен дотримуватися в інтересах національної безпеки України. А порушення Присяги є одним із найбільших злочинів перед українським народом - державною зрадою - і передбачає термін ув'язнення до 12-15 років.

Збройні Сили України з 2014 р. протистояли агресії Росії не лише під державними прапорами та статутними бойовими штандартами. Багато військових підрозділів, особливо добровольчих, використовували мілітарну символіку, яка походить із глибини віків. Після входження цих підрозділів до складу ЗСУ їх мілітарні символи зберегли.

Висновок.

Викладач

В.К.Кучабський